

2. MAJSKA DEKLARACIJA

(30. maj 1917. godine)

Potpisani narodni zastupnici u "Jugoslovenskom klubu" udruženi, izjavljuju, da na temelju *narodnoga načela i hrvatskoga državnoga prava zahtijevaju ujedinjenje svih zemalja u monarhiji, u kojima žive Slovenci, Hrvati i Srbi, u jedno samostalno, od svakoga gospodstva tuđih naroda slobodno i na demokratskoj podlozi osnovano državno tijelo, pod žezlom Habsburško-lorenske dinastije, te će se sa svom snagom zauzeti za ostvarenje ovoga zahtjeva svoga jednog te istog naroda.*

S ovim pridržajem potpisani će učestvovati u radu Parlamenta.

U Beču, 30. maja 1917.

Dr Korošec

Dr M. Laginja

Izvor naveden prema: M. MIRKOVIĆ, D. JEVTIĆ, *Državnopravna istorija Jugoslavije*, Odabrani izvori sa komentarima, Beograd 1986, 152. (Dalje se citira kao *Državnopravna istorija Jugoslavije*); usporediti: V. PETRIĆ, *Iz pravne istorije*, 248. B. PETRANOVIĆ, M. ZEČEVIĆ, *Jugoslavija 1918-1984*, 69; F. ŠIŠIĆ, *Dokumenti o postanku*, 94.

Komentar – *Majska deklaracija* predstavlja proklamaciju *Jugoslovenskog kluba* kojeg su činila 33 političara, pripadnici raznih političkih stranaka iz jugoslavenskih zemalja Austro-Ugarske koji su inače bili slovenački, hrvatski i srpski zastupnici u Carevinskom vijeću u Beču. Na sjednici bečkog Parlamenta, održanoj 17. maja 1917. godine, Jugoslavenski klub je istupio sa poznatom Majskom deklaracijom. Slovenački poslanici iz raznih političkih stranaka ujedinili su se na zajedničkoj jugoslavenskoj platformi okupivši oko nje i Srbe i Hrvate. Sam program Majске deklaracije, iako kompromisnog sadržaja, donijet je protiv volje bečke vlade. Bitno je istaknuti da je za Slovence bilo značajno da su svi jugoslavenski predstavnici Hrvati i Srbi tražili da i slovenački narod uđe u jugoslavensku državu. Ta država je prema Majskoj deklaraciji trebala priznati habsburšku dinastiju, ali ne i njenu postojeću državnu organizaciju. To je praktično bio zahtjev za okupljanjem svih jugoslavenskih zemalja u jedno samostalno državno tijelo pod dinastijom Habsburgovaca. Ova deklaracija je bila prihvaćena i u narodu, posebno u slovenačkim zemljama kroz "deklaracijski pokret", koji je nadmašio ciljeve same deklaracije, te postao legalni antiaustrijski pokret, projugoslavenski orijentiran. Samim tim je započeo proces radikalizacije jugoslavenskog pitanja unutar Monarhije koji je na koncu doveo do ujedinjenja jugoslavenskih zemalja koje su bile pod habsburškom vlašću, stvaranjem Države Slovenaca, Hrvata i Srba 29. oktobra 1918. godine. Majska deklaracija je pružila značajan doprinos jugoslavenskom ujedinjenju.

3. KRFSKA DEKLARACIJA

(20. juli 1917. godine)

Deklaracija

(Izjava)

Na konferenciji članova prošlog koalicionog i sadašnjeg kabineta Kraljevine Srbije i predstavnika Jugoslovenskog Odbora sa sedištem u Londonu, koji su do sada paralelno radili, a u prisustvu i uz saradnju predsednika Narodne skupštine, izmenjane su misli o svima pitanjima, koja su skopčana sa budućim zajedničkim državnim životom Srba, Hrvata i Slovenaca.

Srećni smo, što i ovom prilikom možemo konstatovati, da je među članovima konferencije i ovoga puta vladala jednodušnost u svima pitanjima budućeg zajedničkog državnog života.

Pre svega, predstavnici Srba, Hrvata i Slovenaca ponova i najodsudnije naglašavaju, da je ovaj naš troimeni narod jedan isti po krvi, po jeziku govornom i pisanom, po osećajima svoga jedinstva, po kontinuitetu i celini teritorije, na kojoj nepodvojeno živi, i o zajedničkim životnim interesima svoga nacionalnog opstanka i svestranog razvitka svoga moralnog i materijalnog života.

Ideja o njegovom nacionalnom jedinstvu nikada se nije gasila, mada je sva moć, umna i fizička, nacionalnog mu neprijatelja bila upravljena protivu njegovog jedinstva, njegove slobode i nacionalnog opstanka. Bio je podvojen u više država, a u samoj Austro-Ugarskoj izdeljen, ne na tri plemenska imena, nego na jedanaest pokrajinskih uprava i trinaest zakonodavstava. Osećaj njegovog nacionalnog jedinstva i duh za slobodom i nezavisnošću, održavali su ga u neprekidnim vekovnim borbama, na istoku sa Turcima, a na zapadu sa Nemcima i sa Mađarima.

... Naš troimeni narod, koji je najviše stradao od grube sile i nepravde, koji je za svoje pravo slobodnog samoopredeljenja podneo najveće žrtve, prihvatio je sa oduševljenjem taj uzvišeni princip kao glavni cilj ove strašne borbe, u koju je gurnulo ceo svet nepoštovanje prava samoopredeljenja naroda.

I autorizovani predstavnici Srba, Hrvata i Slovenaca, konstatujući da je jedini i neodstupni zahtev našega naroda, zahtev koji on postavlja na osnovu načela slobodnog samoopredeljenja naroda, da bude potpuno

oslobođen svakog tuđinskog ropstva i ujedinjen u jednoj slobodnoj, nacionalnoj i nezavisnoj državi, složili su se, da ta njihova zajednička država bude zasnovana na ovim modernim i demokratskim principima:

1. *Država Srba, Hrvata i Slovenaca, poznatih i pod imenom Južnih Slovena ili Jugoslovena, bit će slobodna, nezavisna Kraljevina s jedinstvenom teritorijom i jedinstvenim državljanstvom. Ona će biti ustavna, demokratska i parlamentarna monarhija na čelu sa dinastijom Karađorđevića, koja je dala dokaza, da se s idejama i osećanjima ne dvoji od naroda i da stavlja narodnu slobodu i volju vrh svega.*

2. *Država ova zvat će se: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a vladalac: Kralj Srba, Hrvata i Slovenaca.*

3. *Ona će imati jedan državni grb, jednu državnu zastavu i jednu krunu. Ovi državni emblemi bit će sastavljeni iz naših sadanjih posebnih emblema. Državna celina obeležavat će se državnim grbom i državnim zastavom.*

Državna zastava, kao simbol jedinstva, isticat će se na svima nadležtvima Kraljevine.

4. *Posebne zastave, srpska, hrvatska i slovenačka, ravnopravne su i mogu se isticati i slobodno upotrebljavati u svima prilikama. I grbovi posebni mogu se isto tako upotrebljavati slobodno u svima prilikama.*

5. *Sva tri narodna imena: Srbi, Hrvati i Slovenci, potpuno su ravnopravna na celoj teritoriji Kraljevine, i svako ih može slobodno upotrebljavati u svima prilikama javnog života i kod svih vlasti.*

6. *Obe azbuke, ćirilica i latinica, također su potpuno ravnopravne i svako ih slobodno može upotrebljavati na celoj teritoriji Kraljevine. Sve državne i samoupravne vlasti dužne su i u pravu upotrebljavati i jednu i drugu azbuku, saobražavajući se u tome želji građana.*

7. *Sve priznate veroispovesti vršit će se slobodno i javno. Pravoslavna, Rimokatolička i Muhamedanska veroispovest, koje su po broju sledbenika najjače u našem narodu, bit će jednake i ravnopravne prema državi.*

Na osnovu ovih principa zakonodavac će se starati, da se čuva i održava konfesionalni mir, koji odgovara duhu i prošlosti celokupnog našeg naroda.

8. *Kalendar treba što skorije izjednačiti.*

9. *Teritorija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca obuhvata svu onu teritoriju, na kojoj živi naš troimeni narod u kompaktnoj i neprekidnoj masi, i ona se bez povrede životnih interesa celine ne bi smela krnjiti.*

Naš narod ne traži ništa tuđe; on traži samo svoje i želi, da se sav, kao jedna celina, oslobodi i ujedini. I zato on, svesno i odlučno, isključuje

svako delimično rešenje svoga narodnog oslobođenja i ujedinjenja. Naš narod postavlja kao jednu nerazdvojnu celinu problem svoga oslobođenja od Austro-Ugarske i njegovog ujedinjenja sa Srbijom i Crnom Gorom u jednu državu.

Po načelu slobodnog narodnog samoopredeljenja ni jedan deo ove celine ne može se pravilno odvojiti i prisajediti drugoj kojoj državi bez pristanka samoga naroda.

10. Jadransko More, u interesu slobode i ravnopravnosti svih naroda, bit će slobodno i otvoreno svima i svakome.

11. Svi građani (državljeni) na celoj teritoriji jednaki su i ravnopravni prema državi i pred zakonom.

12. Izborno pravo za izbor narodnih poslanika za Narodno Predstavništvo, kao i izborno pravo za opštine i druge upravne jedinice, jednako je i opšte, i vršit će se neposrednim i tajnim glasanjem po opštinama.

13. Ustav, koji će posle zaključenja mira doneti Ustavotvorna skupština, izabrana na osnovi opšteg i jednakog, neposrednog i tajnog prava glasa, bit će osnova celom državnom životu, izvor i utoka svih vlasti i prava, i po njemu će se uređivati celokupni državni život.

14. Ustav će dati narodu i mogućnost da razvija svoje posebne energije u samoupravnim jedinicama, obeleženim prirodnim, socijalnim i ekonomskim prilikama.

Ustav se ima primiti u celini, u Ustavotvornoj Skupštini, brojno kvalifikovanom većinom.

I Ustav i drugi zakoni, koje bude donela Ustavotvorna Skupština, stupaju u život kada ih Kralj sankcioniše.

*

Tako ujedinjeni narod Srba, Hrvata i Slovenaca sastavljao bi državu, koja bi brojala oko 12 miliona državljana. Ona bi bila garantija narodne nezavisnosti i svestranog narodnog kulturnog napretka, jak bedem protiv germanskog nadiranja, nerazlučni saveznik svih onih kulturnih naroda i država, koje su istakle princip prava i slobode naroda i princip međunarodne pravde, i dostojan član nove međunarodne zajednice.

Dano na Krfu 7. (20.) jula 1917. godine

Predsednik Jugoslovenskog
Odbora:
Dr. Ante Trumbić.

Predsednik Ministarskog Saveta:
Nik. P. Pašić.
Ministar Inostr. Dela Kraljevine Srbije

Komentar
pitanja 191
su je obilje
savezniku
jugoslaven
dosta svojih
neuspjeh to
odnosno su
ovi događa
poduzmu a
jugoslaven
Jugoslaven
do 20. jula
kojima su ra
na različita g
uređenja bu
ona rješenja
poznat kao
predsjednika
odbora. Dekl
načelo narod
"jednog troi
"obuhvati sv
Kraljevina Srb
dinastijom Ka
građanska pr
i tajno pravo
državnog ure
je otvoreno, te
Krfska deklara
na daljnji razvi
deklaracija pr
stvore zajedni

Izvor naveden prema: B. PETRANOVIĆ, M. ZEČEVIĆ, *Jugoslavija 1918-1984*, 51-53; usporediti: F. ŠIŠIĆ, *Dokumenti o postanku*, 96-99; V. PETRIĆ, *Iz pravne istorije*, 248-252.

Komentar – Za ishod Prvog svjetskog rata, kao i za razvitak jugoslavenskog pitanja 1917. godina je imala poseban značaj, s obzirom na bitne događaje koji su je obilježili. Riječ je o Februarskoj revoluciji i padu carizma u Rusiji, glavnom savezniku i osloncu Srbije, zatim ulazak SAD-a u rat, te Majska deklaracija jugoslavenskih zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču. Pašićeva vlada je imala dosta svojih unutrašnjih problema, kao što su unutarstranačke razmirice, zatim neuspjeh topličkog ustanka, te nezadovoljstvo u vojsci zbog Solunskog procesa, odnosno suđenja izvjesnim oficirima, pripadnicima organizacije "Crna ruka". Svi ovi događaji su primorali srpsku vladu i Jugoslavenski odbor da bez odlaganja poduzmu akcije u smislu raščišćavanja neriješenih unutrašnjih problema u jugoslavenskom pokretu. Sa tim u vezi je došlo do konferencije između Jugoslavenskog odbora i srpske vlade na otoku Krfu koja je trajala od 15. juna do 20. jula 1917. U tom razdoblju su održane ukupno 24 plenarne sjednice na kojima su razmatrane mogućnosti rješavanja jugoslavenskog pitanja. S obzirom na različita gledišta o uvjetima jugoslavenskog budućeg ujedinjenja i unutrašnjeg uređenja buduće zajedničke države, dogovoreno je da u Deklaraciju uđu samo ona rješenja o kojima su se Delegacije međusobno dogovorile. Sam sporazum, poznat kao *Krfska deklaracija*, zaključen je 20. jula 1917. uz potpise N. Pašića, predsjednika srpske vlade i dr. A. Trumbića, kao predsjednika Jugoslavenskog odbora. Deklaracija sadrži preambulu i 14 tačaka. U uvodnom dijelu je istaknuto *načelo narodnog samoopredjeljenja, povezano sa načelom nacionalnog jedinstva "jednog troimenog naroda"*. Istaknuto je dalje da buduća država treba da *"obuhvati svu onu teritoriju na kojoj živi naš troimeni narod"*. Država će se zvati Kraljevina Srba Hrvata i Slovenaca i bit će ustavna i parlamentarna monarhija pod dinastijom Karađorđevića. Građanima buduće države garantirana su osnovna građanska prava i to ravnopravnost pred zakonom, jednako, opće, neposredno i tajno pravo glasa na izborima za predstavnička tijela. Međutim, pitanje oblika državnog uređenja buduće države, da li će biti centralističko ili federativno, ostalo je otvoreno, te će se naknadno rješavati. Bez obzira na manjkavosti i kompromise, Krfska deklaracija predstavlja osnovu budućeg ujedinjenja, te je imala veliki utjecaj na daljnji razvitak odnosa u jugoslavenskom pokretu. Bitno je istaknuti da je Krfska deklaracija prvi put u toku rata javno izrazila volju južnoslavenskih naroda da stvore zajedničku državu.